

Kes on pildi peal?

Paneme Ajapaigas üheskoos nägudele nimed külge

Vahur Puik, MTÜ Eesti Fotopärand, vahur@ajapaik.ee

Kui paljude inimeste nimesid teate oma vanaema leeripildilt või vanavanaisa pulmas tehtud grupifotolt? Põlvnemisloo lugejaskonnas on vastused küllap keskmisest oluliselt paremad, aga kindlasti on neil pildidel isikuid, kelle nimest aimu ei ole. Samasugune olukord on ka avalikes fotoarhiivides, kus sageli on pildidel kujutatud inimestest nimega ära kirjeldatud ainult mõni üksik, seejuures ei ole harvad juhud, kui kirjelduses on mainimata ka mõni kõigile tuntud tegelane kultuuriloost.

Fotokogude digiteerimisega tegeldakse juba tublisti üle kümne aasta ning seda tööd jätkub veel aastateks, aga igal juhul on iga päevaga järjest rohkem vanu pilte digitaalselt kättesaadavad erinevates pärandirepositooriumides nagu Muis, Digar, Fotis jt. Samamoodi jõuab digikujule ja ka veebis nähtavaks üha rohkem erakogudes hoiul olevaid pilte.

*Nikolai Königsfest. Pulmad Toris (Saaremaa Muuseum SA SM F 4126:160 Fd)
ajapaik.ee/photo/142632/ – millal õnnestub ära tuvastada kõik pulmalised?*

Ajapaik on MTÜ Eesti Fotopärand kaheksa aasta eest loodud veebiplatvorm, mille eesmärk on digitaalse talgutöö ehk ühisloome korras vanu pilte andmetega rikastada. Kuni selle aastani oli Ajapaik keskendunud ennekõike vaatelisi ehk kohti kujutatavate piltide kaardistamisele, st kõik kasutajad on saanud märkida maakaardile selle punkti, kus mingit pilti tehes fotograaf seisis ning lisada ka vaate suuna, nii et piltidest jääks kaardile noolekesed. Järgmise ülesandena on vanade piltide kõrvale oodatud samu kohti kujutavad kaasaegsed ülepildistused ehk refotod, mis koos vana pildiga moodustavad kõigile tuttavaid enne-ja-nüüd pildipaare. Ülepildistamise jaoks on olemas ka Ajapaiga Android

mobiilirakendus, mis ajaloolise pildi poolläbipaistvalt ekraanile asetab, nii et vana vaadet on väga mugav kaasajaga täpselt kohakuti asetada.

Aprilliks 2019 on Ajapaigas üle 149 000 ajaloolise pildi, millest kasutajate abiga on kaardile märgitud üle 87 700 pildi, ülepildistusi on kogunenud üle 12 300. Tehtud on juba üksjagu, aga kaardistamata ja üle pildistamata pilte jätkub veel kõigile huvilistele. Seejuures on väga oluline ka juba kaardile märgitud piltide asukoha õigsuse ülekinnitamine, sest mida enam eri kasutajaid on piltide asukohti kaardil oma häälega toetanud, seda usaldusväärsemad on andmed.

O. Mägi. Suure-Jaani (Rahvusraamatukogu nlib-digar:70047)

ajapaik.ee/photo/34566/ – sellel pildil võiks olla võimalik kindlaks teha nii koht kui ka inimesed, kui võrd pilt on piisavalt hea kvaliteediga, et nägusid suurendada ja ära tunda

Sellel talvel lisandus Ajapaika lõpuks funktsioon, mis on algusest peale mõttes olnud ja mis võiks just genealoogidele huvi pakkuda – nimelt on nüüd võimalik Ajapaigas märgendada ka piltidel olevaid inimesi. Seejuures otsib tarkvara esmalt ise piltidelt inimeste nägusid ja märgib need kastikesega, millele kasutajad saavad nime juurde lisada. Kui tarkvaral on mõni pildil olev nägu leidmata jäänud, siis saab kasutaja ka ise näole kasti tõmmata. Nägude leidmise edukus sõltub mitmetest parameetritest – suurema resolutsiooniga piltidelt õnnestub see paremini, samuti tunneb tarkvara paremini ära otsevaates näod. Nime näole lisamiseks peab isik olema Ajapaika lisatud (ja otsingust välja tulema). Kui isikut veel Ajapaika sisestatud ei ole, siis tuleb kõigepealt uus isik luua ja seejärel näole juurde märkida. Nägude märgendamise lahendus vajab veel hulka täiendusi, selles osas ootame väga ka kõikvõimalikke ettepanekuid.

Lähiajal lisame inimese sünni- ja surmaaaja märkimise võimaluse, selleks kasutame ilmselt samasugust sisestuslahtrit, mis on Ajapaigas juba olemas piltide dateeringute täpsustamiseks. Nimelt on võimalik kuupäev sisestada eri täpsusega: üksnes aasta, aasta ja kuu või täpse kuupäevaga, aga ka nii avatud alguse või lõpuga või ajavahemikuna. Piltide dateerimine on ülesanne, mille järele on vajadus suurema osa piltide puhul, sest

olemasolevad dateeringud on sageli väga umbmäärased või ebatäpsed. Seejuures on dateerimine märksa keerulisem ülesanne kui piltide kaardile märkimine, sest kui pildil kujutatud hoone on alles, siis suudame selle ilmselt ka leida ja tähistada, aga dateeringu täpsustamine nõuab väga erinevaid teadmisi – mõni inimene tunneb moodi või nt mundreid, teine teab ehitiste ajalugu ja oskab öelda, millal hoone ümber on ehitatud, kolmas oskab öelda, mis ajal mingi automudel välja tuli. Kõik need infokillud aitavad täpsustada, kas pilt on tehtud mingist kuupäevast varem või hiljem ning mitme eri teadmise kombineerimisel saamegi täpsema ajavahemiku, millal pilt tõenäoliselt tehtud on.

Dateerimine on tihedalt seotud ka piltidel inimeste tuvastamisega, sest vanust oskame paremini hinnata ning kui eluaastad teada, siis suudame ka pildi tegemise aega paremini määratleda. Inimeste abil võime pilte ka üksteise suhtes ajalise järjekorda panna, otsustades millisel pildil on sama inimene vanem, millisel noorem. Nägudega seotud lisäülesandena soovime lisada ka soo ja vanuse märkimise. Vanust tahame kategoriseerida kolme vanuseklassi: laps, täiskasvanu, eakas. Sellist määratlust saab teha ilma, et teaksime, kes pildil on, aga seegi aitab andmete korrastamisele oluliselt kaasa.

Kui esialgu otsib tarkvara piltidelt üles vaid näod, siis järgmises etapis paneme tarkvara ka nägusid omavahel võrdlema ning välja pakkuma, kas mitmel pildil võiks olla kujutatud

*Leopold Matt. Kolm last õuel (ERM Fk 2994:824)
ajapaik.ee/photo/157329/ – Leopold Matti negatiivide
kollektsoon oli muuseumisse sattudes ilma igasuguste
kirjeldusteta, paljud vaated on õnnestunud kaardistada, aga
piltidel kujutatud inimeste, nii ka nende laste kohta
on praegu veel väga vähe teada*

sama isik. Selliseid otsuseid peavad kindlasti kasutajad üle kinnitama. Ajapaiga loomus jääb ikkagi ühisloomeliseks, tarkvara saab üksnes aidata, lõplikke otsuseid peavad ikka inimesed tegema. Nägude võrdlemise käivitumisel on võimalik ka selline kasutusstsenaarium, et kasutaja saab Ajapaika laadida nt enda sugulase näopildi, et otsida, kas mõnel Ajapaigas oleval pildil võib sama inimene leiduda.

Nägude märgendamisega seoses tuleb kindlasti mainida andmekaitset, kuivõrd inimese kujutise puhul on tegemist isikuandmetega, sest pilt võimaldab tuvastada konkreetse isiku.

Isikuandmete kaitse kehtib 10 aastat pärast isiku surma (20 aastat alaealiselt surnud isiku puhul), seega päris vanade fotode puhul seda muret ei ole, aga nt nõukogudeaegsete piltide puhul on väga tõenäoline, et piltidel kujutatud isikud võivad veel elus olla ja neil on õigus sõna sekka öelda, kuidas neid kujutavate piltidega ümber peab käima. Samas on see omamoodi muna ja kana probleem, sest kui inimene on küll pildil, aga veel tuvastamata, siis ei tea ei Ajapaik ega inimene ise, mida täpselt teha võib või kuidas inimene ise sellesse suhtub. Isikuandmete kaitse küsimusi oleme arutanud Andmekaitseinspektsiooniga, seadus lubab erandeid ajaloo uurimise eesmärgil, millele toetumegi.

Oluline suund on Ajapaiga andmete sidumine väliste andmekogudega. Tuntud isikute puhul kavatsame isiku Ajapaigas siduda sama isiku kirjeldusega Vikipeedias, õigemini Wikidatas, mis seob kokku sama nähtuse või inimese kohta käivad artiklid eri keelte Vikipeedias ning esitab faktiinfot struktureeritud kujul. Ka Geni.com-i andmetega sidumise tehniline lahendus on võimalik, ent täpsustamist vajavad tingimused, mille alusel seda teha saame.

Valdav osa Ajapaigas olevast pildimaterjalist pärineb avalikest repositooriumidest (iga pildi all on Ajapaigas allikaviide, millele klikkides jõuab pildi algallikani), seejuures on kõige rohkem pilte Eesti muuseumide kogudest Muis.ee platvormi vahendusel, aga Ajapaik on avatud ka erakogude piltidele. Hetkel saab igaüks pilte lisada ühe pildi haaval. Kui on soovi korraka lisada suurem hulk pilte, siis seda saab teha juba automaatselt ja see tuleks eraldi kokku leppida.

Narva-Jõesuu (Rahvusraamatukogu nlib-digar:67042)

ajapaik.ee/photo/38541/ – meeleolukas pilt, veelgi huvitavam oleks, kui õnnestuks tuvastada mõni pildil olev inimene ja seeläbi pildile konteksti veelgi juurde lisada.

Niisiis Ajapaik on avatud igasugusele kaastööle nii pildimaterjali kui ka piltidega seotud andmete täiendamise ülesannetega seoses. Samuti on oodatud kõik mõtted ja tähelepanekud, kuidas selline platvorm eri huvisid ja vajadusi veelgi paremini teenindada võib. Et platvorm on mittetulunduslik, aga it-arendus nõuab olulisi ressursse, siis oodatud on ka rahaline tugi.